

Artan Nüfusumuz Karşısında Hayvancılığımızın Önemi

Dr. Mecdi Emiroğlu

Türkiye, nüfusun çok süratli arttığı bir memlekettir. Kırk yıl sonra yani 2000 yılında nüfus üç misli artarak seksen milyonu bulmuş olacaktır. Bir ömrün yarı süresi içerisindeki zamanda üç misline çıkan nüfusun beslenmesi çok mühimdir.

Bugünkü haliyle dahi adam başına yılda 15 Kg. et, 3,5 Kg. balık, 163 Kg. süt ve mamulleri istihlak eden milletimizin bilhassa hayvanî protein bakımından gereken besini aldığını iddia edemezken, bir neslin yarı hayatı tutarındaki gelecekte üç misli artacak nüfusun beslenebilmesi için bugünden harekete geçmek, bazı tedbirler almak zorundayız.

Hayvanî protein ve vitamin azlığı, bilhassa çocuklarda ölüm nisbetinin fazla olmasına sebebiyet vermektedir. Her ne kadar F.A.O. teşkilâtı vasıtasıyla on senelik bir zirai kalkınma için ilmi ve naktî yardım taahhüdü alınmışsa da, memleketimizin artan nüfusunu besliyecek seviyeye gelmesi - % 3 artan nüfusu karşısında - zamana mütevakkıftır. Maddî şartlar belki yerine getirilebilir. İklim özellikleriyle, bilhassa yıldan yıla hendini hissettiren istikrarsızlık muvahecesinde artan nüfusa gıda temini, Türk milletinin istikbali üzerinde haklı bir endişe uyandırmaktadır.

Refahın ilk şartı ferdin gıda bakımından tatmini ile başlar.

Hayat standardının çok yüksek olduğu İngiltere'de 1951 - 1961 yılları arasında geçen zaman içerisinde, nüfusun 2,5 milyon artarak 52.675.000'i bulduğu sayım sonunda anlaşılınca, sosyal ve politik meseleler yanında bilhassa gıda temini ve beslenme günün mevzuu haline gelmiştir.

Çok gelişmiş sanayii ve muhtelif iş kolları yanında birçok müstemlekesi mevcut olan İngilterenin endişeleri bizim meselelerimiz yanında çok basittir. Son 10 yıl içerisinde nüfusumuz 7 milyon artmıştır. Artan nüfusun kontrolü memleketimiz için mevzuu bahis olmadığına göre, bu artışı daha hızlı bir ekonomik gelişme ile bütün millî imkân ve kuvvetleri seferber ederek faydalı hale getirebiliriz.

Bu kadar önemli ve Türk milletinin bakası bakımından hayati bir mevzuda yalnız ziraatçilerin, iktisatçıların, gazetecilerin hatta politikacıların değil, bilhassa biz coğrafyacıların ziraatçilere, sanayicilere, gazetecilere ve plâncılara yol gösterme ve ışık tutma mecburiyetimiz vardır. Bu zorunluk vicdanımız ve vazifemiz icabıdır.

Af buyurun tekrarlamak zorundayım, 40 yıl gibi çok kısa bir zaman içinde bugünkü artış temposuyla nüfusumuz 80 milyona baliğ olacaktır.

Bunun başka türlü ifadesi, bugün çocukluk çağında olan neslin olgunluk devresine girdiği anda, aziz vatanımız üzerinde yaşayan milletimiz bugünkü neslin alacağı tedbirler ve yapacağı icraatla ölüm ve kalımını tayin edecektir.

Son 33 yıl içerisinde yapılan yedi sayım sonucunda memleketimizdeki insan sayısının çok süratli bir tempo ile artmakta olduğunu söyleyebiliriz.

(1) 1927 yılında yapılan sayımla 1935 sayımı arasında geçen sekiz yıl içerisinde nüfusumuz yılda % 021,3 artarak 13,648,270 dan 16,158,018 e

1940 yılındaki sayıma kadar	%0 19,8	artarak	17,820,950	ye
1945 »	»	»	%0 10,7	» 18,790,174 e
1950 »	»	»	%0 22,0	» 20,947,188 e
1955 »	»	»	%0 28,1	» 24,064,763 e
1960 »	»	»	%0 29,3	» 27,809,831 e yükselmiştir.

tir. Bu suretle 1927 - 1960 yılları arasındaki fark bir mislinden biraz fazladır. (2,11)

Milletlerin hayatlarında 33 yıl çok kısadır. Bir nesil bile tutmamaktadır. Türkiye nüfusunun bu kısa zaman içerisinde bir mislinden fazla artma göstermesinin halli gereken birçok problemlerinin olabileceğini tabii karşılamak gerekir.

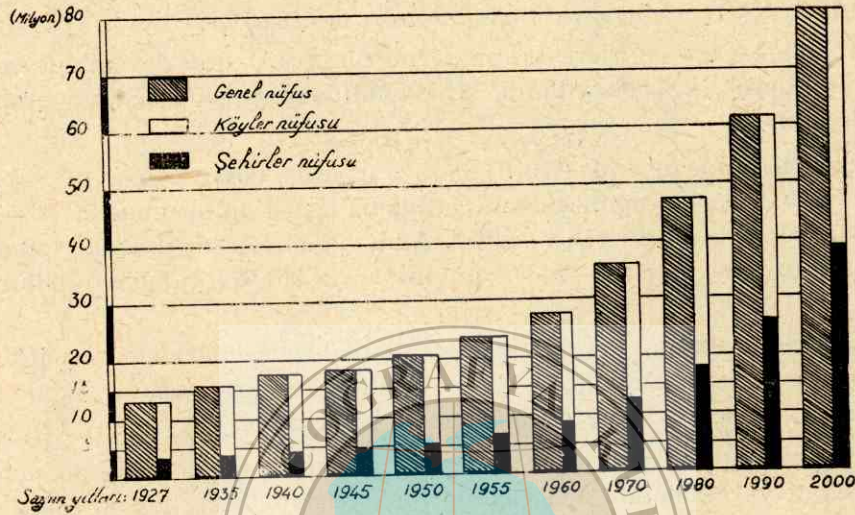
Nüfusumuzun artış temposunun ve şartlarının bir fevkalâdelik olmadığı taktirde önümüzdeki yıllarda ne miktarda artacağını hesaplanmasında birçok faydalar vardır. (Grafik: 1)

(2) 1960 - 1965 yılları arasında nüfusumuzun %0 28,5 artacağını düşünerek hesaplayacak olursak 1965 senesinde : 32,005,147 artış, bindesinin 27,5 olduğunu kabul ederek 1975 yılındaki nüfusumuzun 42,081,825'e yükseleceğini buluruz. Aynı artışla, 1980 yılında: 47,856,825 ve 1985 yılında: 54,456,825, 1990 yılında 61,950,575'e, artış bindesinin 27 ye düşeceğini tah-

(1) 1960 Genel Nüfus Sayımı. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü yayımı. No 408. Sayfa: 1. 1960 Ankara.

(2). Aynı eser Sayfa. 18 (1965 - 1975 nüfus tahmini)

min ederek 1995 yılındaki nüfusumuzu: 70,320,575 ve 2000 yılında ise bu rakamın 80,202,575'i bulduğunu hesaplarız.

Grafik I — 1927-2000 yılları arasında Türkiye nüfusu.
(1970-2000 yılları nüfusu tahminidir.)

Görüldüğü gibi 40 yıl sonraki nüfusumuz bugünkünün üç misline (2,9) çok yakın olarak çoğalacak ve 1927 yılındaki nüfusumuzun ise altı mislini bulacaktır.

Memleketimizin her yerinde nüfus aynı tempoda artmadığı gibi ortalama olarak binde 27 veya 27,5 olarak aldığımız artışta, bölgelere, şehirlere ve köylere göre değişmektedir. Şehirlerdeki kalabalıklaşmanın buradaki normal çoğalmadan meydana gelmediğini hemen işaret etmemiz gerekmektedir. Güvenilir bir istatistiğin mevcut olmamasına rağmen tahmin edilir ki, normal artış şehirlerde daha yavaş olmaktadır. Bu fark tamamen kır yerleşmelerindeki fazla nüfusun, ekonomik şartlar karşısında şehirlere yönelmeleriyle meydana gelmektedir. Çünkü Türkiye'de nüfus az ve seyrek değil, ekili ve dikili topraklara oranla çok sıktır¹.

Şehirlerimizdeki artış bindeleri 1927-1935 yılları arasında 23, 1935-1940 sayımları arasında %0 23,5, 1945-1950 %0 25,2, 1955 te %0 28,5'e yükselmiş ve en enteresan artma 1955-1960 arasında görülmüştür.

Bu sayım devresinde şehirlerdeki artış bindesinin 43,8'e yükseldiğini

(1) Tanoğlu (A.) - Türkiye'de Çiftçi Nüfus Yoğunluğu Meselesi. Türk Coğrafya Dergisi. Sayı: VII - VIII. Sayfa: 107 - 118. 1945 Ankara.

(ortalamanın 14,5 farkla üstünde), köylerdeki nüfus artışının ise %0 23 (ortalamanın 6,3 altında) olduğunu görürüz. Bu suretle şehirlerdeki nüfusumuzun oranında devamlı çoğalma olmaktadır. Halen şehirlerimizin nüfusu 8,858,347, nahiye ve köyler nüfusu ise 18,951,484 dır.

Bundan sonra şehirlere akının, hızını biraz azaltarak devam edeceğini tahmin ederek, gelecek yıllarda şehirli nüfusunun genel nüfusa oranını inceliyelim.

Şehirli nüfusun yılda %0 40 olarak artacağı hesaplanırsa 1975 senesinde 42,081,825 olacağını tahmin ettiğimiz genel nüfusumuzun %35,3'ü (14,881,900) şehirlerde yaşıyacaktır. Aynı hesabı 2000 yılındaki tahmini nüfusumuza uygularsak, %43,5 oranını ve 34,961,976 rakamını buluruz. (Grafik: 1).

Şehirlere akının, gelişmiş memleketlerdeki örneklerini nazarı itibara alarak memleketimizde ziraat, ticaret, sanayi kolları arasında ekonomik denge kuruluncaya kadar devam etmesi beklenilir. (1)

Son sayımlarla, şehirlerin nüfus artışlarındaki diğer enteresan sonuçta, beşeri ve ekonomik hususiyetleri dolayısıyla bazı büyük şehirlerimizde görülen artışlardır. 1955 - 1960 sayım yılları arasında artışın en fazla görüldüğü on şehrimizin başında, sırasıyla: 1 - Sakarya'nın nüfusu yılda %0 72, 2 - Erzincan: %0 72, 3 - Ankara: %0,70, 4 - Amasya: %0 67, 5 - Adana: %0 65, 6 - Mersin: %0 61, 7 - İzmit %0 59, 8 - Denizli: %0 56, 9 - Samsun: %0 56, 10 - Tekirdağ: %0 55 gelmektedir. (2)

İstanbul'un nüfus artışında ise başka bir özellik görülmektedir. Şehirdeki artış: %0 29, il olarak artış ise: %0 129'dur. Bunun izahını bazı ekonomik özelliklerin, nüfusu, şehrin banliyösüyle civar böylerinde iskâna zorlamasıyla yapabiliriz.

Bugün nüfusları yüzbinin üstünde olan sekiz büyük şehrimizin (1 - İstanbul: 1,559,528, 2 - Ankara: 646,151, 3 - İzmir: 370,923, 4 - Adana: 230,024, 5 - Bursa: 153,574, 6 - Eskişehir: 153,190, 7 - Gaziantep: 125,498, 8 - Kayseri: 102,795) nüfus artışları aynı tempoda devam ettiği takdirde 2000 yılında nüfusları toplamının şu şekilde olacağı tahmin edilebilir.

İstanbul: 4,5 milyon, Ankara: 2,5 milyon, İzmir: 1,5 milyon, Adana: 1,5 milyon. Bursa: 1,7 milyon.

Son nüfus sayımı münasebetiyle basında, bu konu ile ilgili birçok

(1) Emiroğlu (M.) - Şehirleşme. İdare Dergisi. Sayı: 239. Sayfa: 56 - 70. 1956 Ankara.

(2) 1960 Genel Nüfus Sayımı. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü yayımı No. 408. Sayfa: 18 - 19. 1960 Ankara.

tartışmanın yer aldığını gördük. Bundan evvelki sayım yıllarında ise daimi bir sevinç havası müşahede edilirdi. Nüfusumuz devamlı olarak artıyor. Km.² ye 40-50 kişi isabet ettiği zaman Türkiye'nin bir refah ülkesi olacağı tahminlerinde toplanılıyordu. Yani bütün zorlukların az nüfus ve seyreklik sebebiyle olduğu ve artışı zannediliyordu. 1960 sayımı, işin tek taraflı ele alınmasının doğru olmadığını ortaya koyması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Bazı yazılarda nüfusun keyfiyeti üzerinde durulmakta, hattâ nüfusun kontrolunun elzem olduğu dahi tartışılmaktadır.

Şehirlere yönelme, buralarda iş sahalarını, sanayi imkânlarını desteklemesi ve ziraî yoğunluğu hafifletmesi bakımından faydalıdır. Fakat en becerikli kısmının şehirlere yönelerek ziraatimizin düşük kaliteli ellerde kalma tehlikesi de mevcuttur. Kültür ve çalışma isteyen bağ, bahçe ve sebze ziraatinin az genişlik göstermesine mukabil, nadas zarureti olan tarla ziraatinin son zamandaki gelişmesi de bu tahmini desteklemektedir.

Bugün Türkiye'nin hale edilmesi gereken büyük problemleri olduğu muhakkaktır. Bunların başında bir beslenme ve hayatı idame probleminin bulunduğu kabul edilmesi gerekiyor. Halen Türkiye nüfusu senede 750,000 kişi artmaktadır. Yani her yıl Türkiye'de fazladan 750,000 kişi daha doymak için sofraya oturacaktır. 1995-2000 yıllarında bu miktar yılda iki milyona çıkacaktır. Bir hayli gecikilmiş olmasına rağmen bugün, hemen ele alınacak meşzu, artan nüfusun ihtiyacına cevap verecek şekilde iş ve gıda kaynaklarının teminidir.

Hakikaten 1975 yılında 42,081,825, 2000 yılında ise 80,202,575 kişilik nüfusa kavuşacağız, fakat bu yıllarda Türkiye müreffeh bir memleket mi yoksa kaynaklarını nüfusuna ayarlayamamış az gelişmiş bir ülke olarak mı kalacak?

Ziraî kalkınmamızın halli gereken çok ve mühim problemleri vardır. İstihsalı arttırmak için daha fazla, daha geniş yer ekmek kullanılmış bir imkândı ve ziraî topraklarımız maksimum noktasına çoktan erişmiş ve bunu bir hayli geçmiş durumdadır. Bundan sonra fazla mahsul almanın çareleri verimin artırılmasıyla mümkündür.

Problemimiz sadece artan nüfusun ihtiyaçlarına cevap vermek değildir. Millî geliri de arttırmak zorundayız. Çünkü, gaye bugünkü durumumuza rıza gösterip onu muhafazaya çalışmak değildir. Bu maksatla görüşlerinden istifade gayesiyle birçok yabancı uzman memleketimizde tetkikler yapmış ve raporlar hazırlamışlardır. İçlerinde çok kıymetli görüşlerinde (bilhassa Barker ve Harvey Oakes) bulunduğu raporlardan istifade edilmemiştir. Memleketimize gelip rapor hazırlayan uzmanlar

İNİNDE Birleşmiş Milletler teşkilâtı kanalıyla gelenler hayli yekûn tutmaktadır.

1958 yılında F.A.O. heyetinin (Prof. Fritz Baade'ye izafeten Baade ismiyle anılan) raporu ziraî problemlerimize iktisadî yönlerle çareler tavsiye etmesi bakımından en önemli ve realist olanıdır. Bu rapora gereken önemin verilmesi istikbal hakkındaki endişeleri nisbeten hafifletmektedir.

Son yıllarda, mahsulün bereketli olduğu, yani, iklimin müsait gittiği yıllar dışında belli başlı ziraî mahsulümüz olan buğday istihsalı dahi, memleket istihlâkine yetişmemeye başladı. Birleşik Amerika'dan 1959 yılında 679,582 ton ⁽¹⁾ buğday ithal edildi ve her yıl bir milyon ton buğday ithali için anlaşmaya varıldı. İstatistik yıllıklarında Türkiye'nin buğday ithali yanında her yıl bir miktar ihracat ta yaptığı müşahede edilmektedir. Tezat gibi görülen durumu, dışarıdan düşük kaliteli ekmeçlik yumuşak buğday ithal etmemize karşılık, makarna imalinde kullanılan sert buğday ihracımız meydana getirmektedir. ⁽²⁾

Birleşik Amerika hükümeti cari bir kanun gereğince Türkiye'ye her yıl ziraî mahsul fazlasından buğday, mısır, pirinç v.s. gıda maddeleri göndermektedir. Son senelerde hasıl olan bu durum, istihsalin artan nüfus temposuna ayak uyduramayışından meydana gelmektedir.

Tek tip istihsal, beslenmemizde buğdayın esas besin maddesi olmasına yol açmıştır. Hintlilerin fazla miktarda pirinç, Çinlilerin soya fasulyesi, İngilizlerin çok et, Almanların fazla patates yemeleri gibi memleketimizde de buğday ve mamûlleri beslenmemizde mühim bir yer işgal etmektedir. Gıda maddelerine, alışılmamışlarının da ilâvesi ile, hububatı yem olarak kullanarak hayvanî proteine çevirebilirsek hem daha çok beslenmiş, hem de her an ihraç imkânı olan hayvanî gıda maddeleri istihsalimizi arttırmış oluruz. Yoksa bugünkü randımanla, 2000 yılında seksen milyon olarak tahmin ettiğimiz nüfusumuza yerli ve yabancı buğday ürünleriyle cevap vermemiz çok zor olacaktır.

Buğday istihsalı artan ekim alanı kadar artmamıştır. Son yıllardaki istihsalimize göz gezdirecek olursak bunun 7,5-8,5 milyon ton arasında donarak statik hale geldiğini görürüz.

(1) Dış Ticaret İstatistikleri. Sayfa : XXXI, 191 Ankara.

(2) Aynı eser. Sayfa XXX — XXXI.

(¹) Yıllar	Ekilen saha (Mil. Hektar)	İstihsal (Mil. Ton)
1950	4,4	3,8
1957	7,1	8,3
1958	7,4	8,5
1959	7,5	7,8
1960	—	8,4

1927 yılından beri, artan nüfusun beslenmesini, ormanlardan ve mer'alardan bir kısım arazinin ekim altına alınması suretiyle sağladık. Otuz yıl içerisinde ekilen arazi 3,5 misli, buna paralel olarak istihşâlde 3,5 misli arttı. Dünya ziraatında birçok ilerlemelerin olduğu son 30 yıl içerisinde hektara kilogram nisbetinin sabit kalışının bazı sebepleri mevcuttur.

Harvey Ookes 1954 te verdiği raporunda Türkiye'nin sürülüp ekilecek topraklarının yüzölçümünü 16,4 milyon hektar olarak göstermişti. Bu miktar Fritz Baade'nin raporunda 18 milyon hektardır. Elimizde mevcut son ziraî istatistik 1959 yılına aittir (²). Burada mevcut bilgiye göre kültür arazisi yekûnu 25 milyon hektarı (24,972,000 Hektar) bulmuştur. 1959 yılına ait olan rakamlar dahi, ekonomik olarak işlenilebilir sahanın 7 milyon hektar aşıldığını göstermektedir. Köylümüzün çok düşük verime razı olarak müşkül şartlara katlandığı ve toprağı adeta karşılıksız işlediği anlaşılmaktadır.

Ortalama mahsul dönüme 150 kilodur (³). Bir çiftçi ailesinin her yıl ekip biçtiği saha tutarı 60 dönüm olduğuna göre, yıllık ortalama istihşali 9 tondur. Bu miktar Yunanistan'da iki misli, Yugoslavya'da 3,5, İtalya'da: 4,5, Fransa'da 5 mislidir.

Verim düşüklüğünün tesiri millî gelirimizde de görülmektedir. (⁴) Bir kişiye isabet eden gelir miktarı dolar cinsinden ifade edilirse, Türkiye'de: 198, Portekiz'de: 219, İtalya'da: 545, Fransa'da: 1148, Amerika B. D. de ise 2865 dir.

Ziraî istihşalimizi arttırmanın maddî ve manevî birçok güçlükleri vardır. Süratle artan nüfusun ihtiyaçları sadece hububat değildir. Yıllara göre şehir ve kırsal yerleşmeleri arasındaki nüfus oranı denkleşmiye doğru gideceğinden, çeşitli gıda maddelerine, sanayi bitkilerine, lif nebatlarına olan talepta süratle artacaktır.

(1) Ziraî İstatistik Özetleri 1939-1959. Başvekâlet İstatistik Genel Müdürlüğü Yayını. No: 402. Sayfa: 4. 1960 Ankara.

(2) Aynı eser. Sayfa, 3.

(3) Ziraat Bakanı Osman Tosun'un 1961 yılı bütçe konuşmasından.

(4) Odalar Birliğinin 13 üncü genel kurul raporu.

Verim azlığı sebebiyle, ziraatle uğraşan nüfusumuzun, yâni büyük çoğunluğumuzun karşılıksız çalıştığını, hatta bazen buna dahi muvaffak olamadığını görüyoruz.

Yerli sanayiimizin tekâmül edebilmesi için iç pazarda bir talebin mevcudiyeti şarttır. Büyük ekseriyeti ziraatle uğraşan ve asgarî şartları ancak temin edebilen, iştirak gücü çok düşük bir pazar, sanayiinin gelişmesi için kifayetsizdir. Memleketimizde sanayiinin gelişmesi ancak zirai kazancın artmasıyla, dolayısıyla verimin yükselmesiyle kabil olacaktır.

Zirai istihsalimizi arttırmamız imkânsız olmamakla beraber, bir zaman, program, emek ve mali külfet karşılığında tahakkuk edebilir.

Zirai kalkınma için birçok tedbirler alınmış, büyük yatırımlara girilmiştir. Fakat, bütün bu emek ve külfet, sadece tarla ziraatinin tevsi ve teşvikine harcanmıştır. Tarla ziraati randımanının yükseltilmesi zorluğu yanında, hayvancılık tamamen ihmal edilmiş, çok çabuk gelişmek ve artan nüfusu beslemek imkânına sahip olan hayvancılık kendi haline terk edilmiştir. Bugünkü başıboş durumuna rağmen, hayvanî gıda ve hammaddelerin millî gelirimizdeki yeri büyüktür.

Biz, ziraatin mühim bir kolu olan hayvancılığın çok az himmetle gelişeceği ve verimini sür'atle yükselteceği için, artan nüfusumuz karşısında bilhassa bu kola önem verilmesini tavsiye edeceğiz.

Türkiye ekonomik yapısı itibariyle ziraatçi bir memlekettir. Şehirli sayılan kaza merkezlerinin birçoğunda dahi, iş bölümü kaba halini muhafaza ve halkın ekseriyetinin toprakla olan ilgisi devam etmektedir. Bilhassa hayvancılık, diğer ziraat kolları gibi emek, sermaye ve geniş alana ihtiyaç göstermediği için kasaba ve şehirler banliyösünde halkın munzam bir gelir kaynağı halindedir.

Hayvancılıkla millî gelirimizin 1/5 ini, zirai gelirimizin ise 1/3 ünü temin etmekteyiz. Topraklarımızın sürülüp ekilmeleri bakımından da hayvanlardan geniş ölçüde faydalanılmaktadır. Çünkü sürülüp ekilen topraklarımızın %84 ü çekim hayvanlarıyla işlenmektedir.¹

1958 yılı hububat (buğday, arpa, yulaf, çavdar, kaplıca, mısır, darı, pirinç, kuşyemi, mahlut) fiyatları, câri değerlerine göre kıymetlendirilecek olursa² 6,825,900,000 lira olduğu görülür. Aynı yılın süt, et yapacağı, kıl, tiftik istihsalinin tutarı (gübre, deri, boynuz v.s. alınmamıştır) 5,179,827,300 liradır. Hayvancılığın temin ettiği gelir, hububat gelirinin %76 sına tekabül etmektedir.

(1) Zirai İstatistik Özetleri . İstatistik G. Md. Neşriyatı. No. 402. S. 3. 1960 Ankara. (Traktörle işlenen arazi: 3142000 H. hayvanla: 19789000 H.)

(2) Ziraat Bakanı Osman Tosun'un 1961 malî yılı bütçe konuşmasından.

Görülüyorki, hayvancılık, üzerinde hububat kadar durulmaya değer bir konudur. Bu sahada yapılacak her gayret, kolaylıkla, temin edilen gelire in'ikâs ederek 5-6 milyar arasında değişen hasılât yekûnunu %50 arttırabilecektir.

Köylümüz tarla mahsullerinin pek az ve işe yaramaz kısmını hayvanlarına yedirmek suretiyle kıymetlendirmektedir. Bu sayede işe yarayan ziraî artıkların hayvanî maddelere çevrilmeleri mümkün olmaktadır.

Hayvanî gıda ve endüstri hammaddesinin istihsali, memleket ekonomisine çok müsbet tesir yapmaktadır. Çünkü, nüfusları artan şehirlerimizle dış pazarlarda bu cins malzemeye karşı büyük bir istek mevcuttur.

Taze meyve ve sebze istihsâli bakımından da Türkiye gerekli müsbet şartlara sahiptir. Fakat bu şartlar, nüfusun kalabalık olduğu orta Avrupa'ya daha yakın ve sevk vasıtalarına sahip durumda olan bütün Akdeniz memleketlerinde de mevcuttur.

İhraç imkânına sahip olduğumuz diğer ziraî maddeler başında tütün, kuru üzüm ve yemiş gelmektedir. Bu mahsullere karşı talep mahdut olmakta ve düşük fiyatla ihraç zorunda kalınmaktadır.

Canlı hayvan, hayvanî gıda ve maddelerinin, diğer ihraç maddelerimiz arasında rekabet kabul etmez durumda olmaları vasıflarının fevkaladeliginden ileri gelmemektedir. Gıdaî kıymet bakımından insanlar için - bilhassa gelişmiş memleketlerde - mecburî talep vasfını haiz birinci sınıf ihtiyaç maddesi olarak kabul edilen hayvanî mahsul ve mâmuller için dış pazarlar bu durumu yaratmaktadırlar.

Avrupa ve Akdeniz memleketleri, mahdut istihsallerini, dış pazarlardan karşılamak zorundadırlar.

Türkiye hayvancılık bakımından, gerekli coğrafi şartları haiz ve nüfusun fazla yoğun olduğu pazara, en yakın müstahsil karakter gösteren yegâne memlekettir.

Türkiye, dış pazarlarda tercih edilen madde ve mâmulleri üzerinde daha hassas davranmak ve bu suretle durumunu sağlam ekonomik esaslara bağlamak zorundadır.

Memleketimizde nüfus başına isabet eden canlı hayvan adedi çok yüksek olmasına rağmen, et ve süt verimleri üzerinde durulacak ve diğer memleketlerle mukayese edilecek olursa, verim azlığı, istihsâl düşüklüğü dolayısıyla insan başına isabet eden et ve sütün çok az olduğu anlaşılır.

(¹) 1957 yılında istihsal edilen etin ortalama miktarı, sığırdada 87 Kg. dana'da 30, manda'da 135, koyun'da 19, keçi'de 17, kuzu'da 7 kilodur. Ay-

(¹) Hayvancılığımız ve Geliştirilmesi Çareleri. Türkiye Ticaret Odaları, Sana-yi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği yayını. Sayfa: 7-8. 1960 Ankara.

nı hayvanların 1957 yılında bazı memleketlerdeki et verimleri ortalamaları gözden geçirilecek olursa sığırların et verimleri ortalamasının 246 kilo ile memleketimiz vasatısının 3 misli, danalarda iki misli olduğu görülür.

Memleketler	Sığır	Dana	Koyun
A.B.D.	237	57	21
Kanada	220	48	19
İngiltere	274	53	20
İspanya	194	97	11
Fransa	270	59	17
Hollanda	278	38	29

Süt durumuna gelince: Aynı yıl memleketimizdeki istihşâl ortalaması ineklerde : 500, manda ineğinde : 600, koyunda : 40, kıl keçide : 67 Kg. dir. A.B.D. de o yıl ineklerden alınan süt ortalaması 2720, Kanada'da 2430, İngiltere'de: 3010, İspanya'da: 2030, Portekiz'de: 1490, Yunanistan'da: 790, Fransa'da:2030, Hollanda'da ise 4040 kilodur. (1)

Memleketimiz ineklerinin süt verimleriyle A.B.D. deki istihşal ortalaması oranı 1/5, İngiltere ile 1/7,5 Hollanda ile 1/8 dir. Diğer memleketlere nisbetle düşük verim gösteren Yunanistan dahi 790 Kg. ile bizdekinin iki misline yaklaşmaktadır. Buna rağmen artan nüfusumuz karşısında beslenme konusunda bize en fazla ümit veren yine hayvancılığımızdır. Çünkü verimin arttırılması en kolay bu zirai kolda olabilir.

Türkiye hayvanlarında umümiyetle kalsiyum ve fosfor noksanlığı vardır. İç Anadolu step bölgesinde bu daha barizdir. Hayvanlar (süt verenler) sütleriyle bu maddeleri dışarı verdiklerinden, sütleri kesilmekte veya çok azalarak verimleri düşmektedir. Vejetasyonu bozulmuş ve yorulmuş topraklarda yem maddeleri, kalsiyum ve fosfor bakımından fakirleştiği için hayvanlar bazen yavrularına dahi yetişmiyecek miktarda süt verirler. Bu hususu müşahede eden Amerikan Yardım Kurulu hayvancılık mütahassısı Burl Winchester, Ankara civarında (1954 yılında) yerlikara sığırlara mutad yerlerle beraber 30 Gr. kadar kalsiyum fosfat vermiş ve normal yemle beslenenler arasında ne gibi farklar husule geldiğini tecrübe etmiştir. Neticede kalsiyum fosfatla beslenen hayvanlarda süt veriminin iki kat arttığını müşahede etmiştir.

Ortalama verimleri 2,5 - 4 Kg. arasında değişen yerlikaralarda veri-

(1) Hayvancılığımız ve Geliştirilmesi Çareleri. S : 7-8.

min iki misli artması, kazancında iki misli çoğalması demektir. Bu iş için sarf edilen kalsiyum fosfat bedeli sadece 30 kuruş civarındadır.

Ankara için diğer bir misâle Atatürk Orman Çiftliği'nden verilebilir. Süt fabrikası, civardan topladığı sütlerin bedellerinin yarısı karşılığında hayvan yemleri vermektedir. Bu yemler Şeker fabrikaları ve pamuk, susam küspeleridir. Kesif yemler fabrikanın vasıtalarıyla köylere sevk edilmekte ve beraber giden memurlar, yemlerin nasıl kullanılacağını anlatmaktadırlar.

Fabrika ile bağlantısı olan köylerin, hayvancılıklarında ve süt randımanlarında kısa müddet içerisinde büyük gelişmeler görülmüş, iyi beslenme sayesinde süt veriminin yerli karalarda (ender görülmekle beraber) 12 kiloya kadar çıktığı müşahede edilmiştir.

Sun'î gübre ile, hayvancılıkta kullanılan kesif yemlerin benzer tarafları vardır. Ancak kesif yemlerin tatbikinin sonunda uzun beklemeye lüzum yoktur.

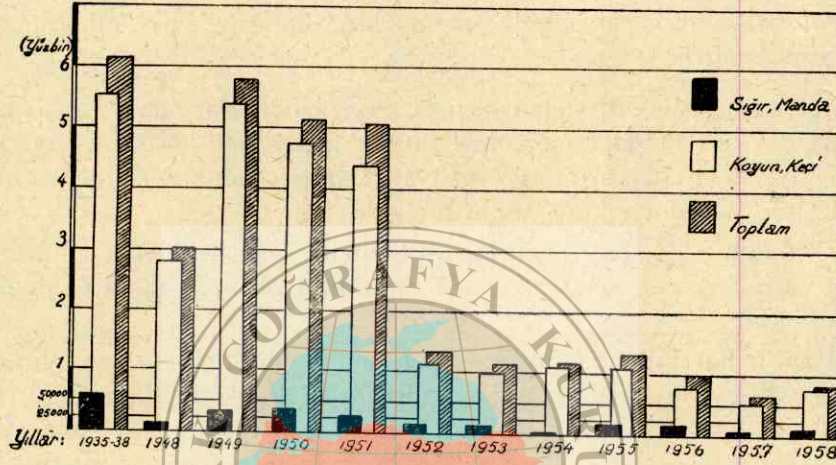
Ziraatin her kolunda tatbik edilen sun'î gübrenin tabii şartlarla ve toprak kalitesi ile bağdaşması lâzımdır. Aksi halde köylüde menfî bir kanaat uyandırabilir. Diğer önemli bir hususta yetiştirilecek bitkiye göre gübre tatbiki lüzumudur. Faraza Orta Karadeniz bölgesinde ziraatle uğraşan vatandaşlarımız, ticaret metası olarak yetiştirdikleri tütün yanında kendi gıdalarını temin bakımından lüzumlu diğer bitkileri de yetiştirirler. Bu meyanda tütün için lüzumlu ve elverişli sun'î gübrenin diğer bitkide faydasını görmemeleri tabiidir. Bu gibi sonuçlar çiftçilerde umumiyetle bazı istifhamlar yaratmaktadır. Halbuki hayvancılıkta tatbik edilecek kesif yem rejimi, sonucu uzun vadeli bir bekleyişi ve tereddütleri giderici mahiyettedir. İklim tesiri de bu kısa süre içerisinde fazla etkili olmamaktadır.

Hayvanlarımızda coğrafi faktörler ve beslenme azlığı tesirleriyle nesillerinde bözülme, ufalma olmuştur. Bilhassa step bölgesi hayvanlarında bunu daha bariz olarak görmek mümkündür. Hayvancılığın tamamiyetle tabii şartlara bağlı olması, mer'a ve otlaklarda mevcut bitkilerle beslenmesi sonucunda bölgelerdeki vejetasyona göre hayvan cins ve ırklarında bazı farklar meydana gelmiştir.

Hayvancılığımızın kısa bir devre içerisinde ağıl ve ahır beslenmesine yönelmesini beklememek lâzımdır. Bu devrenin kısaltılması, müstahsilin entansif hayvancılık yapmanın şart olduğunu anlaması yanında, çok ucuz ve bol yemin piyasada bulunmasıyla mümkündür.

Son yirmi yılda çayır ve mer'a arazisi 41 milyon hektardan 29 mil-

yon hektara düşerek % 30 unu kaybetmiştir. ⁽¹⁾ Bu bir facia telakki edilmektedir. Fakat asıl facia, hayvancılığımızla hiç ilgilenilmemesi, tekamül ettirilerek ahır ve ağıla yöneltilmeyerek hâlâ çobanlıktan ayrılamamış olmasıdır. Mer'aların % 30 azalmasına mukabil hayvan sayısının % 100 artışı ilgi derecesini ortaya koymaktadır. (Grafik: II).

Grafik : II — Canlı hayvan ihracatı (Baş olarak)..

Türkiye topraklarının ekilir tarla, bağ, bahçe sahalarıyla, orman ve ürün getirmiyen kısımları dışındaki alan, istatistiklerimizde çayırlar ve mer'alar ismi altında toplanmaktadır. Yakın yıllarda (1948) bu saha memleket yüzölçümünün yarısını kaplamaktaydı. Çayır ve mer'a vasfını haiz olduklarını kabul etsek dahi, eğim, yükselti ve meskûn yerlere uzaklıkları sebebiyle bu kadar geniş sahadan hayvanların istifadeleri mümkün değildir. Nitekim bu oran, nüfus sıklıklaştıkça, gayrimeskûn sahaların dolması sebebiyle, nüfusu seyrek bölgelerimizde süratle değişmektedir.

Kalabalık bölgelerimizin, büyük müstehlik mıntıklarımızın devamlı hayvanî mahsul kaynağını teşkil eden ve ekonomik faaliyetlerinde hayvancılığın önemli yer tuttuğu bazı vilâyetlerimizde dahi durum aynıdır.

Misâl olarak alacağımız Ağrı, Erzurum, Kars ve Van vilâyetlerinde son on yıl içerisinde nüfus, ekilen sahalar (hububat, bakliyat ve sınaî bitkiler) yüzölçümleriyle hayvan mevcutlarını gözden geçirelim.

Son sayımla, 1950 yılındaki sayımın bu dört ilimizdeki farkını 0,7

(1) 1947 yılına ait rakamlar. Zirai bünye ve İstihsal 1934-1950 No. 329.

1957 yılına ait rakamlar. Zirai bünye ve İstihsal 1954-1958 No. 387

ve Zirai İstatistik Özetleri 1939-1959 İs. U. Md. Yayını No. 402 Ankara.

olarak bulmaktayız. (1950 yılı sayımı yekûnu 1,172,159. 1960 sayımı yekûnu 1,546,092. (1))

Ağrı'da 1947-1948 yıllarında ekilen arazi yüzölçümü 66,930 hektar, hayvan mevcudu (650,396 küçükbaş, 220,210 büyükbaş) 870,606 iken, 1956-1957 yılında ekilen arazi: 153,741 hektara, hayvan mevcudu ise (699,702 küçükbaş, 328,337 büyükbaş) 1,028,039'a yükselmiştir.

Erzurum'da 1947-1948 yılları arasında ekilen arazi 141,073 hektar, hayvan mevcudu (1.051,024 küçükbaş, 432,140 büyükbaş) 1.483,164 iken 1956-1957 yılında ekilen saha 141,749 hektara, hayvan mevcudu ise (1.007,754 küçükbaş, 538,011 büyükbaş) 1.545,765'e yükselmiştir.

Kars'ta 1947-1948 yıllarında ekilen arazi yüzölçümü 110,879 hektar, hayvan mevcudu (112,438 küçükbaş, 64,575 büyükbaş) 177,013 iken 1956-1957 yılında ekilen saha 235,836 hektara, hayvan mevcudu (1,785,361 küçükbaş, 1,008,888 büyükbaş) 2,794,249'a yükselmiştir.

Van'da 1947-1948 yıllarında ekilen arazinin yüzölçümü 38,462 hektar, hayvan mevcudu (957,876 küçükbaş, 138,051 büyükbaş) 1,089,927 iken 1956-1957 yılında ekilen saha 107,976 hektara, hayvan mevcudu ise (1,145,372 küçükbaş, 167,078 büyükbaş) 1,312,450 ye yükselmiştir.

Ziraat altına alınan arazinin artmasıyla buna paralel olarak hayvan adedinin de arttığını yukarıda misâl olarak gösterdiğimiz, yeni yerleşme alanlarının çok olduğu dört vilâyetimizde toplu olarak şu değişiklikleri görmekteyiz: Ekilen saha (1947-1948 yılında 357,344, 1957 yılında 636,302) iki misline yakın (1,8) genişlemiş, küçükbaş hayvan mevcudu (2,771,734 den 4,638,089'a) iki misline yakın çoğalmış (1,7), büyükbaş hayvanlar ise (848,976 dan 2,042,314'e) iki mislinden fazla (2,4) artmıştır.

İşlenir arazinin iki misli artmasına, 1947 yılında sadece 16 olan traktör adedinin, 1957 de 608'e yükselmesinin de tesirleri olmuştur.

İç Anadolu'dan vereceğimiz diğer bir misâl için de Ankara'yı seçtik. Ankara son yıllarda nüfusunun süratli artışı yanında, ekilen topraklarının yüzölçümünde de büyük değişiklikler olmuş bir vilâyettir. 1945 yılında ekilen topraklar % 20,55 iken 1956 da % 56,65'e yükselmiştir. Buna mukabil çayır ve mer'alar 1945 yılında vilâyet yüzölçümünün % 66,63 ünü kaplarken bu oran 1959 da % 34'e düşmüştür. Hayvan durumuna gelince: 1947 nin 2,088,820 küçükbaş ve 249,307 büyükbaşına mukabil 1957 de 3,076,061 küçükbaş ve 570,663 büyükbaşın yer aldığını görmekteyiz.

Mer'alar aleyhine diğer memleketlerinde başından geçmiş bir olay-

(1) İstatistik Yıllığı 1953 Cilt. 21. 1953 Ankara : ve 1960 Genel Nüfus 1960 Sayımı. 1960 Ankara.

dır. Hayvancılık demek çobanlık yapmak demek değildir. Hayvancılıkta hayvan, bir fabrika kabul edilirse, en son ve modern sistemlerle ondan azamî faydayı ve istihsali sağlamak gerekmektedir. Mer'aların bir kısmının tarla haline gelmesi hayvanların beslenme şansı ve imkânlarını daha fazılaştırmaktadır. Çünkü tabii otlakların kaliteleri düşüktür. Cılız otlakların besin maddeleri de azdır. Hayvanlar otlarlarken tatmin olabilmek için bitkilerin köklerini dahi yediklerinden vejetasyon, dolayısıyla hayvanlar daha da cılızlaşmaktadır.

Son zamanlarda yerli ve yabancı uzmanların fikren birleştikleri konudur: Türkiye hayvancılığı, kalkınmaya istidatlı ve tarım alanına yapılacak yatırımları en iyi bir şekilde değerlendirecek koldur. Bu düşünce ile bir taraftan tarla ürünleri bakımından rantabl bulunmayan sahalarda hayvan yemi ekimine ayrılarak bilhassa sulanabilir kısımlar yoncalık ve korungalık olarak değerlendirilirse hayvancılığımızın istikbalinden endişe etmemiz yersiz olacaktır. Diğer taraftan mevcut, düşük verimli ırkların islahı, verimlerinin artırılması üzerinde çalışılmalıdır.

Anızların üçte biri mer'a kıymetinde olarak hesap edildiği ve hayvan yemi olarak kullanılan yulaf, mısır, fiğ ve burçak ekim sahaları da çayır ve mer'a miktarına ilâve edildiği takdirde hayvanların otlatıldıkları umumî saha yurt yüzölçümünün %50 sinin fazlasıyla 38,882,000 hektarı bulmakta ve memleketimiz vazih olarak hayvancılığa çok müsait bir karakter arz etmektedir.

Traktörlerin kullanılmasıyla, nüfusun tenha ve ekseri topraklarının ekilmemiş bulunduğu doğu ve iç Anadolu'da mer'a - tarla münasebetlerinde anormal bir değişme olmuştur. Bazı bölgelerde hayvancılığın azalması ile mer'a azalışı arasında münasebet kurmak gerekirse, çiftçinin çok fazla toprak ekilmesi, hayvancılığın tali bir kol olarak kalmasına, ihmal edilmesine sebep olmuştur.

İklim faktörlerinin bilhassa yağışın ve toprağın müsait bulunduğu bölgelerimizde ziraate elverişli toprakların hemen hepsi bu maksatla kullanılmaktadır. Burada hemen ilâve edilmesi gereken bir nokta da, ziraatimizin az verimli olmasında mühim bir tesiri olan diğer amillerin başında iklim ve toprak şartlarına uyulmadan esas gıda maddesini teşkil eden hububatın hemen her yerde başlıca ekim maddesini teşkil etmesidir.

Uzun zamandan beri üzerlerinde kesif bir nüfusun toplandığı nisbeten verimli sayılan bölgelerimizde (Ege ve Marmara) büyük bir ziraat nüfusu toplanmış vaziyettedir. Senelerden beri buralardaki toprak bölümünde (ekilen, çayır ve mer'a orman, verimsiz) bir oran değişikliği görülmemektedir. Orman açmaları hariç, buralardaki ekim arazisi ve çiftçi

yoğunluğu azamiye erişmiştir. Hazine arazisi ziraate elvermeyen kısımlara münhasır kalmıştır.

Ziraate elverişli topraklarımızın kıymetli olduğu bölümlerimizde mer'aların düşük oranda bulunuşu normaldir. Çünkü artan nüfus bu topraklarda birikmiş ve ekim alanı yıllarca evvel maksimum noktasına erişmiştir. Bu bölgelerimizde hayvancılığın gelişmesi gelir kaynağını arttıracığı için önemlidir. Ancak mer'a darlığı dolayısıyla hayvancılığın gelişmesi ağıl ve ahır istikametinde olacaktır. Çünkü toprak bölünmesi ve raset sebebiyle azamiye erişmiş ve topraklar en ufak parçalarına kadar parsellenmişlerdir.

Türkiye hayvanlarının mühim bir kısmı yaz aylarında ormanlar civarında, hatta içinde beslenmektedirler. Yem yetiştirmenin yetersizliği, insan gıdasında kullanılan maddelerin azlığı ahır ve ağıl hayvancılığının yayılmasını geciktirmektedir. Kuraklığın başlamasıyla ve sıcakların tesiriyle su, gıda ve gölge ihtiyacını karşılamak gayesiyle ormanlık sahalara bir hayvan akını olmaktadır. Senenin büyük bir kısmını tabiata terk edilmiş olarak emek ve masrafsız olarak geçirmektedirler. Bu yüzden, orman otlakları ormanların aleyhine olarak genişlemektedir.

1927 yılında nüfus başına isabet eden orman miktarı 0,68 hektardır. Bugün nisbet 0,34'e kadar düşmüştür. 1941-1960 yılları arasında 945,770 hektar ormanı yakan 16,450 yangın tesbit edilmiştir. Ormanlarımızın artan nüfusumuz ve hayvan mevcudumuzla ne derece büyük tehlikelere maruz kaldıkları açıktır. Dikkate değer bir husus ta yangın ve tahriplere rağmen istatistiklerimizdeki orman sahasının yüzölçümünde bir azalma görülmeyişidir.

Sadece orman tahribinin erozyona, az yağışa, nehir, dere ve kaynakların sularındaki azalmaya sebep olduğunu düşünmemek gerekir. Çünkü en küçüğünden, ormanları teşkil eden gür bitki örtüsüne kadar hepsinin toprak ve rutubeti korumada, az veya çok tesirleri vardır. Bitkiler bir sistem olarak bu işi yapmaktadırlar. Ottan ağaca kadar bitkilerin birbirine bağlı olarak teşkil ettikleri bir sistem vardır. Bu ahengin bozulması - isterse çayır ve mer'a şeklinde olsun - muvazenenin değişmesine sebep olmaktadır. Memleketimizin birçok yerinde bu denge bozulmuştur. Çayır ve mer'alar sürülmekte, buralardaki tabii bitki örtüleri kaldırılmakta, nadas dolayısıyla topraklar muhafazasız kalmaktadırlar. Toprak örtüsü azalınca, anakaya satha çıkmakta, verimin düşmesi karşısında böyle tarlalar terkedilmektedir. Bunun devridaim şeklinde yapıldığı düşünülürse toprağın zorla verimsiz şekle sokulduğu, işe yaramaz kısımların arttırıldığı anlaşılır. Henüz muvazenenin teessüs etmediği - nüfus ve

toprak - birçok bölümlerimizde durum böyledir. Yakın zamana kadar zirai faaliyetlerinde hayvancılığın hakim bulunduğu doğuanadolu'da bu muvazene yeni yeni bozulmaya başlamıştır. Eskiden görülmiyen kuraklık, sel, ot sıkıntısı ve hayvanları doyurma zorlukları son yıllarda artmıştır. Bunu takiben, kışın şiddetli olacağı yıllarda yem sıkıntısı had safhaya çıkacağından hayvancılıkla uğraşan köylümüzün büyük zararlara uğramasından korkulur.

Doğuanadolu bölgesinde sıkı tedbirlerin alınması ve hayvancılığın hakim ziraat kolu olarak muhafaza ve teşvik edilmesi icab etmektedir. Zira tarla açma ve hububat ekme temayülü hızla devam ederse bu topraklarımızdan yüksek bir verim temin edilmediği gibi yakın gelecekte mer'a vasıflarını dahi kaybetmeleri mukadderdir.

Türkiye topraklarından serbest olarak otlak ve yaylak şeklinde faydalanılmanın kendine göre haklı bazı sebepleri olduğu muhakkaktır. Bu sebeplerin başında hayvan sayısının yüksekliği, yem ve ot azlığı, tabii şartlar, toprak strüktürü, kültür durumu, alışkanlık, ananeler ve az çalışma yanında toprak mülkiyetinin hâlâ hukukî esaslara bağlanamamış olmasının da büyük tesirleri vardır.

40,000 köyümüzün henüz bininde (1/40) arazi kadastro işi bitirilerek gayrimenkulün hukukî esasları tesbit edilmiştir. Köylere ait tarla, mer'a gibi kısımlarla devlete ait bölümlerin tesbitinden sonra ziraatimiz ve onun mühim kolu hayvancılığımız belirli sınırları içinde verim işine gereken önemi verecektir. Bilhassa bu suretle tarla terkederek yeniden açma işine, orman tahribine, çalışmadan kazanmak usulüne mani olunacağından toprakların daha itinalı bakımları dolayısıyla verimliliklerinin artması beklenilebilir.

Hayvan mahsullerimiz son yıllarda artmış olmasına rağmen ihracatımızda devamlı bir azalma görülmektedir. Bunun sebepleri üzerinde dikkatle durmak gerekmektedir. Tıpkı buğdayda olduğu gibi, hayvani mahsullerimizde de istihsal istihlâki karşılammaya doğru gitmektedir.

Hayvancılığımızda verim üzerinde durup arttırılma yapılmıyacak olursa, adet olarak arttırmanın da şartları ağırlaştırmadan başka faydası görülmiyeceğinden yakın zamanda durum denkleşecek, birkaç yıl sonra ise dışarıdan bu maddeleri ithal zarureti hasıl olacaktır. (1).

(1) Prof. Baade bu hususta hayvan adedinin yarı yarıya azaltılarak daha faydalı hale sokulacağını tavsiye etmektedir.

(¹) Yıllar	Hayvan ve hayvanî maddeler İhracatı (Bin T.L.)	İhracattaki Yüzde miktarı
1948	67,807	12,3
1949	77,343	11,1
1950	61,411	8,3
1951	58,658	6,7
1952	41,201	4,1
1953	42,743	3,9
1954	31,583	3,4
1955	42,458	4,8
1956	36,565	4,3
1957	30,542	3,1
1958	19,463	2,8

Canlı hayvan ihracatımızı geniş ölçüde önliyerek, döviz kaybımıza sebebiyet veren diğer bir faktörde kaçakçılıktır.

Güney komşularımızın, kurtuluş savaşımızla hudutlarımız dışında kalmaları, tabii hinterland bakımından bize olan bağlarını değiştirmemiştir. Kaçakçılığa sebebiyet veren fiat farkı bu durumdan meydana gelmektedir.

Kaynağını tamamiyle Doğanadolu ve doğu Toros dağlık bölgeleri olan Halep yağı, şehrin sınır dışında kalması sebebiyle Urfa yağı ismini almıştır.

Güney komşularımız, canlı hayvan ve mamulleri bakımından, yakınlık sebebiyle bize muhtaç durumdadırlar. Bu çok müsait pazarları normal yollarla bağliyerek ihracat yapmamız lâzımdır.

Her yıl güney sınırlarımızdan Suriye, Irak hatta İran'a yüzbinlerce sığır ve koyun kaçırılmaktadır. Bu miktar ihracatın kat kat üstündedir. Kaçakçılığın yerine normal ihraç yapabilirsek her yıl on milyon dolar-dan fazla bir döviz kârımız olacaktır.

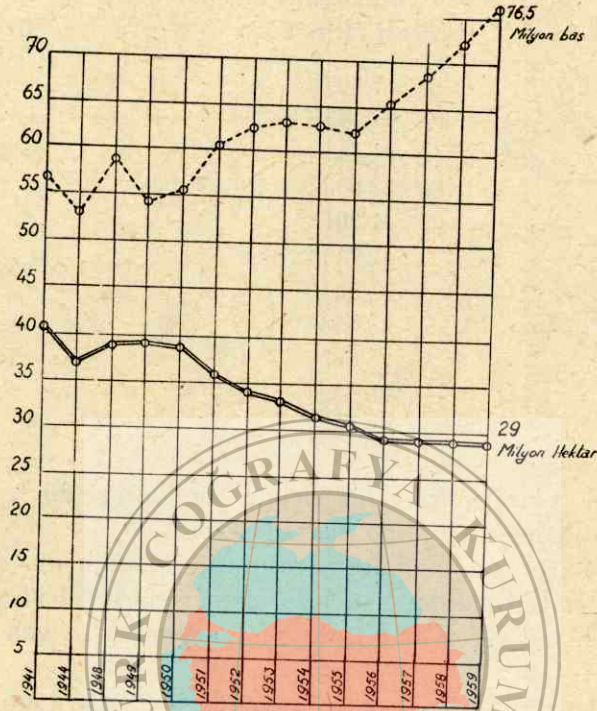
Son on yıl içerisinde canlı hayvan ihracatımızdaki gerileme şöyledir:
1949 yılında 35428 büyükbaş, 547676 küçükbaş olan ihracatımız

1955 » 19421 » 114966 » a inmiş,
1958 » 1437 » 82311 » a kadar düşmüştür.

(Grafik: III)

Memleketimizin bütün bölgelerinde hayvancılık önemli mevkie sahip-

(¹) Aylık İstatistik Bülteni. No: 82, 83, 84. Sayfa: 100, 1961 Ankara.

Grafik : III — Son yirmi yılda Türkiye'nin çay-mer'a durumu ve hayvan mevcudu.

tir. Fakat bazı bölge ve bölümlerimiz için hayvancılığın hayati bir durumu olduğu aşikardır. Doğu Anadolu'da ekonomik faaliyetlerin merkezini hayvancılık teşkil etmektedir. İç Anadolu'da, Güneydoğu Anadolu'da ve Trakya'da iklimin istikrarsızlığı ve yağmur azlığı karşısında, hayvancılık bir nevi sigorta durumunda köylümüze desteklik etmekte, verimsiz yıllarda zor durumda kalmamasını sağlamaktadır. Ekonomik bakımdan memleket çapında önemi olan hayvancılığın içinde bulunduğu müşkül şartlardan kurtarılması için her türlü tedbirin alınması sosyal bir davamızdır. Bu davranın halledilmesi, artan nüfusumuz karşısında daha da önem kazanmaktadır.

Hayvancılığımızın gelişmesi için yapılması gereken birçok işlerimiz vardır. Bu arada¹ bol ve ucuz yem temini, iklime ve şartlara uygun

(1) Çalgüner (C.) Türkiye'de Hayvancılığın Önemi ve İnkişaf Çareleri. Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yay. No 136. Sayfa: 78-79. 1958 Ankara.

damızlıkların seçimi, mer'a vasıflarının yükseltilmesi, hayvan yetiştiricilerinin organizasyonu, kesif yemlerin temini, bakım, neslin islahı, hayvan ve mahsullerinin nakil kolaylıklarının temini, kredi ve bakıcılara gerekli pratik bilgilerin verilmesi bu meyanda sayılabilir.

Görüldüğü gibi yapılacak birçok iş vardır ve bunların bir kısmı devlet işi olmasına rağmen, büyük kısmı da şahıslara düşmektedir.

¹ 1961 yılı ziraat bütçesinin 1960 a nazaran %50 arttırılmış olmasına rağmen, hayvan yetiştirilmesi ve islahı için 24 milyon (bütçenin %7 si), hayvan hastalıklarıyla mücadeleye 23 milyon (bütçenin %7 si), yem bitkilerinin üretilmesi ve yeni çeşitlerin bulunması için 12 milyon (bütçenin %3,5), cem'an %17,5 luk kısım ayrılmıştır. Fakat önümüzdeki yıllarda bu miktarı ve oranı birkaç misline çıkarmak gerekecektir. Çünkü toprakların açlığını ancak hayvan yiyecekleri olan yem bitkileri gidecektir.

(1) Ziraat Bakanı Osman Tosun'un 1961 mali yılı Ziraat bütçesi konuşmasından.

The importance of our animal husbandry in view of the increase of our population

— S U M M A R Y —

Dr. Meedi Emiroğlu
University of Ankara

Turkey is a country where the rate of increase in population is very high. Since 1927, the population has increased more than twice (2,11), at an average rate of 21,8%, as understood from the census of 1960.

If we are to calculate, accepting the rate of increase to keep its normal pace, the population of our country will reach 80 millions by the year of 2000 which will be three times the population we have today, and six times that we had in 1927.

We find that the rate of increase in towns is 43,8% due to migration from villages, which is far above the average rate of increase (23,9%). Percentage of population in the villages will be equal or over to that at the towns (56,5% in villages against 43,5% in towns) by the year of 2000. (Curve: 1)

The rate of migration from villages into towns has manifested itself clearly in the last census. This also means an increase in the number of consumers.

The census of 1960 bears a special importance as it is considered to be the first one receiving consideration from different aspects. The importance laid on the quality rather than quantity, and the still continuing discussions on the control of birth is a clear indication of this fact.

This subject, however, which is not something new for European countries is being well understood by intellectuals, and it is feared that the situation is to get worse and worse when consideration is given to the fact that there are 750.000 additional people to share the dinner table each year. This number is going to increase as high as 2 millions between the years 1995-2000.

Inadequate production of wheat, one of our major crops, being unable to meet the demand for consumption, has brought the matter of production to be an important problem.

Until recent years, there was an expansion in the field of cultivation against an increasing population. The expansion of field of cultivation has for several years reached to its maximum limit, while the production of wheat remained static between 7,5-8,5 million tons.

A lot of plans have been taken for the development of agriculture and extensive investments were made. But all of this effort was expended in the extension and stimulation of cereals. It is agreed that promotion of agricultural production

is necessary. But while cereals, which require time, money and effort, are promoted animal husbandry, which has the capacity to take care of the food requirements of the increasing population, was completely neglected. In spite of this negligence animal food and animal products still shares a great portion of our national income. Animal husbandry shares as high as 1/3 of the agricultural income. Besides, animal products are such commercial items that are welcome in all foreign markets. When animal husbandry in Turkey is developed she will gain an acceptable export item and will not fear of a competition from her neighboring countries.

It is beyond question to speak of the sufficiency of protein in a country where only 15 kilos of meat, 3,5 kilos of fish and 163 kilos of milk is produced per head in a year.

Unfortunately, Turkey has been suffering for long years from deficient production of animal products in spite of a fairly high number of livestock. Meat production of our stock is as low as half, and the milk production is as low as 5-6 times than the standard. Main reason of this condition is inadequate feeding. There have been countless experiments made to show that it is possible at least to double the production by proper feeding. Our animal husbandry can not meet the requirements of an increasing population unless production is promoted. The fact remains that there is a continuous drop observed in our export although there is an increase in the production of animal products in recent years (Cuvre: III). Same condition prevails in the export of livestock, which is also important to note, as it shows that our production is getting to be equal with the local consumption. While our livestock and livestock products was sharing 12,3% of our exports in 1948, this has dropped to 2,8% in 1958.

Although there is a ready market for our livestock in our southern neighboring countries, unprevented smuggling carried out on our south border meets the demand in these markets, there by causing us loss of millions dollars worth of income.

About 30% of the existing grazing has been allowed in the last 20 years to be cultivated, in spite of which the number of animals has doubled. Although it is evident that cereals are more profitable and produce more food for both people and stock, deficiency in the production of animal products and the high rate of birth has prevented our livestock to benefit from this opportunity (Cuvre: II).

Partial completion of land surveying project is not yet able to solve the problem of controlling forest, field and grazing relations existing among the farms. This position will no doubt delay our agricultural reform.

The subject of discussion on which both the local and foreign specialists have agreed is: animal husbandry in Turkey is the best agricultural branch that is promising for development and that it is capable of rewarding any investment made. Proceeding from this point of view, if we are on the one hand, to make use of the nonproductive cereal fields for raising feed to livestock, and specially if we use the unproductive but irrigable land as grazing ground for clover and pasture, we need to have no fear of the future of our animal husbandry. On the other hand we have to increase in animal products by trying to raise better races of stock.

There are lots of work to be done for the development of our animal husbandry. One of which is to supply cheap and abundant feed for stimulating farms to raise stock indoors rather than stock outdoors.

Choosing breeding stock according to weather and other conditions, improving quality of grazings, getting stock keepers organized, supplying grains, improving stock raising conditions, providing transportation facilities, encouraging investment (credit), practical training of stock keepers can be counted as some of the work to be done.

The avenue that leads Turkey to industrilization is to pass through agriculture. To pay due importance to the animal husbandry, as one of the most favourable branch of agriculture, will be inevitable by necessity.

